

# ИКОНОМИЧЕСКАТА ЦЕНА НА КОРУПЦИЯТА В БЪЛГАРИЯ (2013–2023): СРАВНИТЕЛЕН КРИМИНОЛОГИЧЕН АНАЛИЗ НА КОРУПЦИЯТА И ИКОНОМИЧЕСКАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Антони Христов<sup>1</sup>

**Резюме:** Настоящото изследване разглежда икономическото въздействие на корупцията върху БВП на глава от населението в България за периода 2013–2023 г. Използвайки панелни данни за 11 държави членки на ЕС, анализът прилага двупосочен модел с фиксирани ефекти за оценка на връзката между корупцията и икономическите показатели, като същевременно се контролират макроикономическите и

институционалните фактори. Резултатите са съпоставени с изчисленията на база публични данни вреди вследствие на обществената икономическа престъпна дейност на територията на Република България за изследвания период.

**Ключови думи:** криминология, корупция, икономическа престъпност, вреди, статистически анализ

Активното гражданско общество играе ключова роля в успешното противодействие на корупцията. Именно наличието или липсата на достатъчен граждански надзор може да превърне конкретен антикорупционен механизъм в успешен или несъстоятелен.

Първата стъпка към активизиране на гражданите в борбата с корупцията е ясно да бъде демонстрирано какви са негативните ефекти от нея, изразени в социален, икономически, политически и институционален план.

Целта на настоящото изложение е да покаже каква е приблизителната икономическа цена, която всички, които живеят и работят на територията на страната ни, плащат вследствие на нивата на корупция в България.

За да бъде примерът още по-нагледен, по-долу е проведен сравнителен анализ на т.нар. икономическа цена на корупцията и тази на икономическата престъпност в България.

Тук е моментът да се посочи, че не разполагам със задълбочени познания в областта на статистиката, поради което на места в изложението може да не са ползвани най-подходящите специфични термини или въобще да не са ползвани такива. Ще се радвам получените резултати и методът им на получаване да бъдат подложени на професионална оценка, за да бъде инициентирана последваща дискусия с извеждане на практически резултати.

<sup>1</sup> Доктор по криминология, прокурор в Софийската районна прокуратура, ел. поща: [atthristov@gmail.com](mailto:atthristov@gmail.com).

## 1. Имуществени вреди от икономическата престъпност в България за периода 2013–2023 г.

### 1. Методология

Изчисленията на имуществените вреди от икономическата престъпност в България се базират на статистическите данни, ежегодно публикувани от МВР<sup>2</sup>.

Наличните данни за периода 2013–2023 г. за вреди от икономическа престъпност (в хиляди левове) са събрани и е получен общ резултат, който за целите на проучването е разделен на средния брой на населението в България за изследвания период.

По този начин са изчислени имуществените вреди средно на човек от населението на страната за периода 2013–2023 г., настъпили вследствие на регистрираната и разкрита икономическа престъпност.

Следва да се отбележи, че методологията се характеризира с някои ограничения.

На първо място, посоченият в ежегодната статистика на МВР размер на имуществените вреди от икономическа престъпност в България е резултат единствено от регистрираните и разкритите от МВР престъпления, т.е. тези, за които органите на реда са били сигнализирани и по които впоследствие е установен извършител. За изследвания период тези престъпления (т.нар. икономически) са средно 5614 на брой. Твърде вероятно е действително извършените престъпления да са значително повече от регистрираните, а само част от последните (в диапазона около 30–32% ) са с установен извършител. За същия период средният показател на всички регистрирани в страната престъпления (както и противообществени прояви) е 11 820 на брой, но причинените от тях имуществени вреди не попадат в статистиката.

На второ място, считано от 2019 г., като част от икономическата престъпност са включени вредите от същински корупционни престъпления, престъпления на длъжностни лица с вероятен корупционен мотив и злоупотреба със служебно положение на длъжностни лица и престъпления на недлъжностни лица с вероятен корупционен мотив. За целите на настоящото проучване причинените от тези категории престъпления имуществени вреди следва да бъдат извадени от тази категория, доколкото спадат към сравняваните корупционни вреди. Това не е сторено обаче, тъй като за годините, предхождащи 2019 г., тези категории престъпления не са били отчитани отделно. Подобна лимитация не би следвало да се отрази съществено на получените резултати, доколкото причинените от тези престъпления имуществени вреди представляват незначителна част от общия резултат.

### 2. Интерпретация на резултатите

В табличен вид извадените от представената статистика данни изглеждат по следния начин:

| Година                                                                                                                 | 2013    | 2014    | 2015   | 2016   | 2017   | 2018   | 2019    | 2020   | 2021   | 2022   | 2023   | Общо      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|---------|--------|--------|--------|--------|---------|--------|--------|--------|--------|-----------|
| Вреди икономическа престъпност (в хиляди лева)                                                                         | 115 942 | 148 570 | 62 980 | 77 952 | 40 188 | 28 233 | 164 255 | 93 257 | 31 670 | 78 571 | 67 970 | 1 748 903 |
| Вреди същински корупционни престъпления                                                                                |         |         |        |        |        |        | 1       | 10     | 10     | 5      | 1      | 27        |
| Престъпления на длъжностни лица с вероятен корупционен мотив                                                           |         |         |        |        |        |        | 2365    | 1521   | 926    | 36     | 18 531 | 23 379    |
| Злоупотреба със служебно положение на длъжностни лица и престъпления на недлъжностни лица с вероятен корупционен мотив |         |         |        |        |        |        | 5399    | 5249   | 1043   | 1954   | 6687   | 20 332    |
| Брой разкрити престъпления                                                                                             | 6 942   | 6 333   | 5 756  | 6 709  | 5 879  | 6 046  | 5 455   | 5 089  | 5 186  | 3556   | 4802   |           |
| Регистрирани престъпления (вкл. и противообществени прояви)                                                            | 12 336  | 11 452  | 11 983 | 12 161 | 12 912 | 12 023 | 12 068  | 11 240 | 11 108 | 11 642 | 11 100 |           |

<sup>2</sup> Относно данните вж. *Годишен бюлетин полицейска статистика/Министерство на вътрешните работи* [онлайн] [прегледан на 1.04.2026]. Достъпен на: <https://www.mvr.bg/programni-dokumenti-otcheti-analizi/statistika/godisen-buletin-policeyska-statistika>.

Общият размер на причинените от икономическата престъпност вреди възлиза на 1 748 903 000 лева, или около 894 199 905 евро за изследвания период. Разделен на средната величина на населението в България за периода, размерът на причинените вреди възлиза на 128,82 евро на глава на населението за целия изследван период.

## II. Икономическа цена на корупцията

### 1. Методология

За изчисляване на икономическата цена на корупцията за целта на настоящото изложение ще бъде изследвана връзката между нивата на корупция, изразена чрез агрегиран световнопризнат индекс (CPI), и икономическата продуктивност, изразена чрез темпа на растеж на продуктивността, измерена в БВП на глава на населението. Корелацията между двете величини е теоретично обоснована, като за пръв път е изследвана през 1995 г.<sup>3</sup> Впоследствие е подкрепена и по емпиричен начин.<sup>4</sup>

Настоящото проучване оценява икономическите разходи на корупцията за България, като използва сравнителен панел от 11 държави от ЕС за периода 2013–2023 г. Тези държави са Полша, Унгария, Гърция, Хърватия, Латвия, Словакия, Румъния, Италия, Литва, Чешката република и България. Изброените държави са групирани съобразно подхода, описан в проучване на РАНД – Европа, чрез използване на многовариантен статистически клъстерен анализ<sup>5</sup>. Анализът показва сходства между институционалните характеристики на посочените държави и установените нива на корупция в тях.

Работната хипотеза в използвания подход е, че държавите членки с по-високи нива на корупция се доближават до нивото на корупция на най-добре представящите се в своята група. В рамките на групата страната с най-добри резултати служи като бенчмарк, т.е. като стандарт. В конкретния случай Литва има най-висок среден индекс за възприятие на корупцията (CPI) за изследвания период (59,54 точки), като всички останали страни ще се доближат до това ниво, но няма да го нахвърлят. Предимството на този сценарий в сравнение например с по-често използвания като стандарт резултат на най-добре представящата се страна в ЕС или дори в света е, че в настоящия случай се сравняват страни, които имат сходни институционални условия.

Зависимата променлива в предложения модел е естественият логаритъм от БВП на глава от населението (в евро)<sup>6</sup>. Корупцията се измерва чрез Индекса за възприятие на корупцията (CPI) на Transparency International, който се ползва с репутацията на един от най-надеждните агрегирани индекси за измерване на корупцията.

<sup>3</sup> Mauro, P. (1995). Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681–712.

<sup>4</sup> Podobnik, B. J. Shao, D. Njavro, P. C. Ivanov, H. E. Stanley (2008). Influence of Corruption on Economic Growth Rate and Foreign Investment. *The European Physical Journal*, 63(4), 547; Göktürk, E., H. S. Yalçinkaya (2020). The Investigation of Relationship between Corruption Perception Index and GDP in the Case of the Balkans. *International Journal of Management Economics and Business*, 16(4), 910–923. Gründler, K., N. Potrafke (2019). Corruption and Economic Growth: New Empirical Evidence. *European Journal of Political Economy*, vol. 60, 1–14.

<sup>5</sup> The Cost of Non-Europe in the Area of Organised Crime and Corruption. Annex II – Corruption (2016). *European Parliament* [online] [viewed 1.04.2026]. Available from: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS\\_STU\(2016\)579319](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2016)579319).

<sup>6</sup> По отношение на променливите са ползвани данни, публикувани от Евростат, НСИ, The Heritage Foundation, The Quality of Government Institute 2025 Standard Dataset.

Базовата спецификация използва двупосочен панелен модел с фиксирани ефекти, контролиращ ненаблюдавана хетерогенност, специфична за отделните страни, както и общи временни шокове (например пандемията от COVID-19, обявена в началото на 2020 г.).

Моделът е изразен чрез формулата:

$$\ln(GDP_{it}) = \alpha + \beta Corruption_{it} + \mu_i + \lambda_t + X_{it}\gamma + \varepsilon_{it}$$

Където:

- $i$  – държава
- $t$  – година
- $\mu_i$  – фиксирани ефекти за страната
- $\lambda_t$  – фиксирани ефекти за годината
- $X$  – контроли (инфлация, популация и т.н.) за конкретна страна в конкретна година

Моделът включва стандартни макроикономически и институционални контроли: инфлация, приток на преки чуждестранни инвестиции, икономическа свобода, почтеност на правителството, свобода на пресата и човешки капитал (брой население и завършили висше образование (бакалавър, магистър и приравнени на тях като дял от населението). Стандартните грешки са групирани на ниво страна, за да се отчете серийната корелация и хетероскедастичността.

В табличен вид осреднените данни за изследвания период изглеждат по следния начин:

| Coutry         | Year      | Avg. CPI | Avg. Inflation (%) | Avg. FDI net inflows (% of GDP) | Avg. Economic Freedom Index | Avg. Government integrity | Avg. Freedom of press | Avg. Population | Avg. Total Graduates | Avg. Graduates as a % of total population | Avg. Eurostat GDP per capita (current prices) In euro |
|----------------|-----------|----------|--------------------|---------------------------------|-----------------------------|---------------------------|-----------------------|-----------------|----------------------|-------------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| Poland         | 2013-2023 | 58,63    | 3,44               | 3,55                            | 75,75                       | 57,26                     | 75,74                 | 37710856        | 470057               | 0,0124                                    | 13521,82                                              |
| Hungary        | 2013-2024 | 46,63    | 4,71               | 14,21                           | 66,3                        | 47,17                     | 69,39                 | 9735116         | 72804                | 0,0076                                    | 13970                                                 |
| Greece         | 2013-2025 | 46,72    | 1,07               | 3,83                            | 57,05                       | 50,57                     | 67,5                  | 10736014        | 71492                | 0,0067                                    | 16725,45                                              |
| Croatia        | 2013-2026 | 48,54    | 2,46               | 3,84                            | 62,17                       | 61,13                     | 71,92                 | 4040515         | 33758                | 0,0084                                    | 13390,91                                              |
| Latvia         | 2013-2027 | 57,09    | 3,53               | 3,6                             | 71,45                       | 51,82                     | 80,41                 | 1944107         | 12193                | 0,0063                                    | 15069,09                                              |
| Slovakia       | 2013-2028 | 50,63    | 3,2                | 1,95                            | 67,45                       | 47                        | 82,43                 | 5435331         | 46812                | 0,0086                                    | 16990,91                                              |
| Romania        | 2013-2029 | 45,45    | 3,66               | 2,77                            | 67,39                       | 45,95                     | 74,24                 | 19529428        | 130618               | 0,0067                                    | 10892,73                                              |
| Italy          | 2013-2030 | 50,27    | 1,9                | 1,19                            | 62,54                       | 50,28                     | 73,74                 | 59837137        | 403012               | 0,0067                                    | 30162,73                                              |
| Lithuania      | 2013-2031 | 59,54    | 3,92               | 3,55                            | 74,71                       | 60,36                     | 80,71                 | 2871246         | 27513                | 0,0095                                    | 16718,18                                              |
| Czech Republic | 2013-2032 | 54,81    | 3,91               | 3,68                            | 73,17                       | 56,14                     | 82,25                 | 10591319        | 79527                | 0,0075                                    | 20536,36                                              |
| Bulgaria       | 2013-2033 | 42,54    | 2,7                | 3,68                            | 68,13                       | 41,9                      | 62,12                 | 6941250         | 53572                | 0,0077                                    | 9023,64                                               |

За да се отчете потенциалната обратна причинно-следствена връзка между нивата на БВП на глава на населението и корупцията, последната е забавена с една година в спецификация за устойчивост. Устойчивостта и статистическата значимост на забавения коефициент на CPI подкрепят причинно-следствената интерпретация от корупция към БВП, а не обратното.

След това са измерени количествено икономическите разходи на корупцията, като е използван сравнителен анализ. Средният CPI резултат на България за изследвания период се сравнява с този на най-добре представящата се страна в извадката (Литва) за същия период. Оценената разлика в корупцията се превръща в загуби на БВП на глава от населението, като се използва коефициентът на регресия, което дава статистически значими оценки на загубите на доходи, дължащи се на корупцията.

Всички променливи са измерени на ежегодна база и се хармонизирани, за да се гарантира съпоставимостта между страните. Обобщените статистически данни са изчислени въз основа на наблюденията за отделните страни и години, а всички източници на данни се използват широко в емпиричните проучвания за корупцията и икономическите резултати.

Всички иконометрични оценки са проведени в статистическата програма R.

Вследствие на това е получен коефициент:  $\text{cpi} = -0.0109$  ( $p < 0.001$ )

В модела индексът за възприятие на корупцията (CPI) е скалиран така, че по-високите стойности показват по-ниско възприятие на корупцията. Съответно отрицателен коефициент на CPI означава, че увеличаването на корупцията (т.е. понижаването на CPI) е свързано с по-ниски нива на БВП на глава от населението.

В този смисъл моделът предполага, че увеличение на корупцията с една единица се свързва с 1,09% спад на БВП на глава от населението при равни други условия.

За целите на сравнителния анализ разликите в резултатите по CPI се тълкуват като разлики в нивото на корупция спрямо страната, използвана за стандарт (Литва). Оценените коефициенти се прилагат към тези разлики, за да се измерят количествено предполагаемите загуби на доходи.

## 2. Интерпретация на резултатите

В тази част от изложението ще бъдат интерпретирани емпиричните резултати, получени от панелната регресия, която оценява връзката между корупцията и икономическите резултати. Основните констатации сочат статистически и икономически значима връзка между корупцията и нивата на доходите.

Резултатите последователно сочат, че по-високите нива на корупция са свързани с по-нисък БВП на глава от населението. Важно е, че тази връзка се запазва и след отчитане на ненаблюдавани специфични за страната характеристики, общи временни сътресения и потенциална обратна причинно-следствена връзка.

Оцененият коефициент на CPI е отрицателен и статистически значим на ниво над 1%. Количествено резултатите показват, че едноточково влошаване на резултата на CPI е свързано с 1,09% спад на БВП на глава от населението в дадена страна за конкретен период при постоянни други фактори. Тази величина е значима, особено предвид относително малката годишна вариация на CPI сред държавите членки на ЕС.

Включването на фиксирани ефекти за отделните страни гарантира, че резултатите не се дължат на постоянни разлики между страните като географско положение, историческо развитие или дългогодишни институционални характеристики. Фиксираните ефекти за годината допълнително контролират общите шокове, засягащи едновременно всички страни, включително последиците от дълговата криза в еврозоната, пандемията от COVID-19 и скока на инфлацията след 2021 г. В резултат на това изчисленият коефициент на CPI отразява ефекта от промените в корупцията в рамките на страните, а не разликите между страните.

Сред контролните променливи индексът на икономическата свобода показва положителна и статистически значима връзка с БВП на глава от населението, което е в съответствие с теоретичното очакване, че по-пазарно ориентираната и предвидима институционална среда подкрепя по-високи нива на доходите. Други контролни променливи, включително инфлацията, притокът на преки чуждестранни инвестиции, свободата на печата и човешкият капитал показват очакваните признаци, но като цяло не са статистически значими в базовата спецификация.

Тази липса на значимост не трябва да се тълкува като доказателство, че тези фактори са маловажни. В двупосочна рамка с фиксирани ефекти голяма част от дългосрочните колебания в такива променливи се абсорбират от фиксираните ефекти и само краткосрочните промени в рамките на страната допринасят за идентифицирането. Предвид относително малкия размер на извадката и структурния характер на много институционални показатели ограничената статистическа значимост е очаквана.

| Variable             | Coefficient    | Std. Error | Significance |
|----------------------|----------------|------------|--------------|
| CPI                  | <b>-0.0109</b> | 0.0030     | ***          |
| Inflation            | -0.0054        | 0.0048     |              |
| FDI inflows          | 0.0007         | 0.0006     |              |
| Economic freedom     | <b>0.0160</b>  | 0.0052     | **           |
| Government integrity | -0.0020        | 0.0011     | .            |
| Freedom of press     | 0.0027         | 0.0014     | .            |
| Graduates share      | -10.02         | 5.33       | .            |

*Едноточково влошаване на резултата на CPI е свързано с приблизително 1,09 % спад на БВП на глава от населението*

Ключова загриженост в емпиричните проучвания относно корупцията и доходите е обратната причинно-следствена връзка: по-високите нива на доходите могат сами по себе си да доведат до по-ниско възприемане на корупцията, а не корупцията да повлияе на доходите. За да се отговори на тази загриженост, спецификацията за устойчивост замества актуалния CPI с неговото едногодишно закъснение.

Коефициентът на забавения CPI остава отрицателен и статистически значим на ниво 1%, с величина, подобна на базовата оценка. По-конкретно еднопроцентно влошаване на CPI през година  $t-1$  се свързва с приблизително 0,84% намаление на БВП на глава от населението през година  $t$ . Устойчивостта на ефекта, когато корупцията е забавена, предоставя силни доказателства, че промените в корупцията предшества промените в доходите, което подкрепя причинно-следствената интерпретация от корупция към икономически резултати.

Стабилността както на знака, така и на величината на коефициента в базовите и забавените спецификации укрепва увереността в основния резултат.

| Variable             | Coefficient    | Std. Error | Significance |
|----------------------|----------------|------------|--------------|
| CPI ( $t-1$ )        | <b>-0.0084</b> | 0.0024     | ***          |
| Inflation            | -0.0032        | 0.0035     |              |
| FDI inflows          | 0.0007         | 0.0004     | .            |
| Economic freedom     | 0.0162         | 0.0108     |              |
| Government integrity | -0.0020        | 0.0017     |              |

| Variable         | Coefficient | Std. Error | Significance |
|------------------|-------------|------------|--------------|
| Freedom of press | −0.0019     | 0.0016     |              |
| Graduates share  | −8.14       | 6.38       |              |

*Връзката между корупцията и доходите остава статистически значима, когато корупцията е забавена, което подкрепя причинно-следствената интерпретация.*

Освен статистическата значимост, изчисленият коефициент предполага значителни икономически разходи, свързани с корупцията. За да се измерят количествено тези разходи, е извършен сравнителен анализ, при който средният индекс на корупцията на всяка страна е сравнен с този на най-добре представящата се страна от извадката. Литва е използвана като еталон поради постоянно високите си резултати по индекса на корупцията през периода на извадката.

За България средният индекс на корупция за периода 2013–2023 г. е с около 17 пункта по-нисък от този на Литва. Прилагането на изчисления коефициент на корупцията предполага, че тази разлика в корупцията е свързана със загуба на доходи от около 14% от БВП на глава от населението. В парично изражение това съответства на годишна загуба от около 2100 евро на човек въз основа на БВП на глава от населението на България за 2023 г.

| Country  | Avg. CPI (2013–2023) | Benchmark CPI (LT) | CPI Gap | GDP pc loss (%) | GDP pc 2023 (€) | Loss per capita (€) |
|----------|----------------------|--------------------|---------|-----------------|-----------------|---------------------|
| Bulgaria | 42.55                | 59.55              | 17.0    | 14.3%           | 14,660          | ≈ 2,100             |

Този показател илюстрира, че дори умерени и устойчиви разлики в корупцията в рамките на ЕС са свързани със значителни разлики в доходите. Мащабът на изчисленията загуби подчертава значението на контрола върху корупцията не само като цел на управлението, но и като ключов компонент на политиката за икономическо развитие.

Като цяло резултатите предоставят последователни доказателства, че корупцията оказва отрицателно и икономически значимо влияние върху БВП на глава от населението в страните от ЕС. Връзката е устойчива и се запазва при модел на забавяне, предназначен да провери обратната причинно-следствена връзка.

Като цяло емпиричните данни подкрепят мнението, че намаляването на корупцията не е само институционална или етична цел, но и икономически ефективна стратегия със значителен потенциал за възвръщаемост по отношение на растежа на доходите и конвергенцията в рамките на Европейския съюз.

### III. Заключение

Интерпретацията на изложените по-горе резултати говори сама за себе си.

Въз основа на тях може да бъде сторен аргументиран извод за това, че вредите от корупция в България само за година надвишават общите вреди на цялата икономическа пресътност за изследвания период с над 16 пъти.

Поради това компетентните органи следва да положат допълнителни усилия в превенцията на корупцията и корупционната престъпност чрез разработване и прилагане на работещи превантивни механизми за ограничаване на социално негативното явление.

### Библиография

Göktürk, E., H. S. Yalçinkaya (2020). The Investigation of Relationship between Corruption Perception Index and GDP in the Case of the Balkans. *International Journal of Management Economics and Business*, 16(4), 910–923.

Gründler, K., N. Potrafke (2019). Corruption and Economic Growth: New Empirical Evidence. *European Journal of Political Economy*, vol. 60, 1–14.

Mauro, P. (1995). Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681–712.

Podobnik, B. J. Shao, D. Njavro, P. C. Ivanov, H. E. Stanley (2008). Influence of Corruption on Economic Growth Rate and Foreign Investment. *The European Physical Journal*, 63(4), 547.

The Cost of Non-Europe in the Area of Organised Crime and Corruption. Annex II – Corruption (2016). *European Parliament* [online] [viewed 1.04.2026]. Available from: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS\\_STU\(2016\)579319](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2016)579319).

# THE ECONOMIC COST OF CORRUPTION IN BULGARIA (2013–2023): A COMPARATIVE CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF CORRUPTION AND ECONOMIC CRIME

Antoni Hristov<sup>7</sup>

**Abstract:** This study examines the economic impact of corruption on GDP per capita in Bulgaria for the period 2013–2023. Using panel data for 11 EU member states, the analysis employs a two-way fixed-effects model to assess the relationship between corruption and economic indicators, while controlling for macroeconomic and institutional

factors. The results are then compared with the damages calculated on the basis of publicly available data on economic crimes committed in the Republic of Bulgaria during the specified period.

**Keywords:** criminology, corruption, economic crime, damages, statistical analysis

---

<sup>7</sup> PhD in Criminology, Prosecutor at the Sofia District Prosecutor's Office, e-mail: atthristov@gmail.com.